JELÍNEK J. (ed.) 1993: A Check-list of Czechoslovak Insects IV (Coleoptera). Seznam československých brouků. *Folia Heyrovskyana, Suppl.* 1: 3-172. Vydavatel: Jaroslav Picka, Praha. Cena Kč 196,-. Distribuce: Firma Kabourek, Sokolská 3923, 760 01 Zlín.

Po mnoha letech odkladů a periodického doplňování (způsobených neutěšenou finanční situací časopisu *Acta Faunistica Entomologica Musei Nationalis Pragae*, ve kterém byly vydány předcházející tři svazky seznamu československého hmyzu) vychází seznam brouků, tentokrát jako supplementum nedávno vzniklého periodika *Folia Heyrovskyana*. Zaplňuje se tím velmi citelná mezera v naší literatuře, neboť poslední publikace, ze které bylo možno získat přehled o naší fauně alespoň do úrovně rodů, bylo zpracování řádu Coleoptera ve druhém dílu Klíče zvířeny ČSR (1957) V. Balthasarem, a toto dílo (mající i na svou dobu nedostatky) již značně zastaralo. Je proto třeba vyslovit dík autorům a zejména editorovi celého díla Josefu Jelínkovi. Jen těžko si nezasvěcený čtenář dovede představit, jakého množství často nevděčné a nepříjemné práce bylo třeba, aby seznam dosáhl toho stupně koherence, ve kterém je nyní předkládán; naše koleopterologie má to štěstí, že má ve svých řadách člověka, který je ochoten a díky svému mimořádnému přehledu hlavně schopen se tohoto úkolu úspěšně zhostit. V neposlední řadě je nutno s povděkem konstatovat, že dílo vyšlo v hodině dvanácté - po několika dalších letech zpoždění by bylo daleko obtížnější zahrnout nové údaje z obou států vzniklých rozpadem bývalého Československa.

Jestliže tedy níže uvádíme některé připomínky, je to zejména proto, abychom čtenáři umožnili opravit a doplnit některé drobné nedostatky a přehlédnutí. Ačkoliv použitý systém není v případě seznamu zásadní, předpokládáme, že tato publikace bude sloužit pro mnohé i jako přehled vyšší klasifikace řádu Coleoptera. Uvádíme tedy i poznámky k použité vyšší klasifikaci, například tam, kde byla (v některých případech dosti nešťastně) ovlivněna rozsahem, ve kterém určitou skupinu (čeleď) tradičně chápou a studují autoři, kteří její seznam pro tuto publikaci zpracovali.

Celková koncepce vychází z předchozích dílů seznamu. Úvod a vysvětlivky zkratek následuje v tomto dílu kapitola "Nástin zoogeografie bývalého Československa". Veškerý text a komentáře k jednotlivým čeledím jsou dvojjazyčné (anglicky a česky). Velmi rozdílná úroveň znalostí o jednotlivých čeledích se odráží i v rozdílech ve zpracování. Některé čeledi jsou uvedeny více či méně podrobnou diskusí použitých podkladů, sporných druhů atd., u jiných takové údaje chybějí (zejména tam, kde je úroveň znalostí nízká a specialista chybí), a protože v tomto dílu není (na rozdíl od dvou předchozích) u jednotlivých čeledí uvedena základní literatura, působí zpracování takových čeledí snad až příliš lakonicky. Autoři zřejmě bohužel neměli stanovena žádná závaznější pravidla pro zpracování úvodních komentářů k jednotlivým čeledím resp. nadčeledím. U některých skupin, a to i takových, jejichž seznamy sestavovali specialisté, úvodní text zcela chybí, takže čtenář nemá možnost se dovědět cokoli o pramenech, ze kterých autoři vycházeli (např. u Scydmaenidae, Eucnemidae, Phalacridae, Oedemeridae, Tenebrionidae a dalších). Údaje o rozšíření jsou uvedeny odděleně pro Čechy (B), Moravu a Slezsko (M) a Slovensko (S) s možností některých upřesnění (která však zjevně nejsou jednotlivými autory konsistentně používána): Pochybný údaj; druh vymizelý, adventivní, aklimatizovaný (pojetí rozdílu mezi těmito dvěma termíny nám není v některých případech jasné; např. *Leptinotarsa decemlineata* je uvedena jako druh adventivní), synanthropní; nový nepublikovaný údaj pro dané území. Je podle našeho názoru škoda, že soustava upřesňujících zkratek nebyla důsledněji rozpracována (značka pro údaj o osobně revidovaném materiálu, pro údaj o stáří nejnovějšího nálezu). I když by toho mohli využít jen někteří autoři, informační hodnota seznamu by se tím nezanedbatelně zvýšila. Seznam uvádí i synonyma taxonů kategorie rodu a druhu, avšak různí autoři zpracovali synonymiku nevyhnutelně do různé hloubky. U druhů, které byly popsány v jiném rodu, než ve kterém jsou klasifikovány dnes, nejsou v některých případech důsledně uváděni autoři v závorkách (viz např. Meloidae, Scraptiidae).

Vyšší klasifikace byla, jak je uvedeno v úvodu, převzata z Crowsonovy knihy *The Biology of the Coleoptera* (1981), s některými úpravami podle systému v novém vydání *The Insects of Australia* (1991). V několika případech však byly, snad na přání autorů čeledí, zachovány anachronismy (zejména samostatné čeledi Tenebrionidae a Alleculidae a dělení nadčeledi Curculionoidea a částečně Chrysomeloidea). Považujeme to za nešťastné, neboť jinak je většinou použita klasifikace moderní, a byla tak promarněna příležitost implantovat do povědomí naší koleopterologické (zejména amatérské) veřejnosti současné koncepce vyšší klasifikace řádu. Podle našeho názoru bylo zcela v "pravomoci" editora (v souladu s mírou jeho odpovědnosti) seskupit druhy do čeledí podle vlastního uvážení. V jiných případech je vhodné upozornit na sporná místa nebo alternativní koncepce. Předkládáme proto následující komentář a prosíme čtenáře, aby měl na paměti, že klasifikace není ustrnulý systém, ale dynamicky se vyvíjí, a že smysluplná klasifikace musí alespoň zhruba odrážet naše současné představy o fylogenesi skupiny, i když se někdy může zdát, že typologická klasifikace nepřihlížející k fylogenesi může být výhodnější z praktického (např. determinačního) hlediska. Po určitém období "inflace" čeledí (která se odráží částečně i v Crowsonově systému z r. 1981) je v současné době opět zřetelná tendence sdružovat velmi příbuzné "čeledi", neboť přílišnou atomisací na úrovni čeledí ztratila klasifikace schopnost vyjádřit některé důležité příbuzenské vztahy mezi úrovní čeledi a nadčeledi.

Poznámky k vyšší klasifikaci: Pokud jste byli překvapeni začleněním rodu *Rhysodes* do Carabidae, jedná se o koncepci Bellovu (Rhysodini nikoliv jako primitivní Adephaga, ale jako poměrně odvození Carabidae). Upozorňujeme, že tato koncepce zatím není universálně akceptována. - Histeroidea bývají často včleňováni do Hydrophiloidea; Spercheidae,

Hydrochidae a Georissidae je možno často najít jen jako podčeledi Hydrophilidae, naopak jsou pádné důvody pro umístění Hydraenidae do Staphylinoidea (viz Lawrence & Newton, *Annu. Rev. Ecol. Syst.* 13, 1982, str. 271-272); - Scaphidiidae jsou některými autory začleňováni do čeledi Staphylinidae, i posice některých jiných blízkých skupin (Pselaphidae, Micropeplidae, Dasyceridae, snad i Scydmaenidae a dokonce Silphidae) je nejasná. Zdá se, že pokud by klasifikace Staphylinoidea měla odrážet fylogenetické vztahy, musely by být mnohé tyto čeledi začleněny do Staphylinidae, nebo čeleď Staphylinidae rozdělena do více čeledí. - Z publikace omylem vypadl rod *Drapetes* Dejean, 1821 (nikoliv 1921, jak uvádí Laibner na str. 76) s druhem *Drapetes mordelloides* (Host, 1798) (= *Buprestis biguttata* Piller & Mitterpacher, 1783 nec Fabricius, 1776), zjevně proto, že editor jej považoval za člena čeledi Elateridae, avšak autor nikoliv (viz úvodní Laibnerův komentář k této čeledi). Přinejmenším na základě larvální morfologie nemůže být rod řazen ani do čeledi Throscidae, ani do čeledi Eucnemidae (které však obě mohou být modifikovanými ex-skupinami Elateridae). Čeleď Lissomidae (zmiňovaná Laibnerem v uvedeném komentáři) je podle našeho názoru nadbytečná a rod měl být zařazen v čeledi Elateridae, jak je tomu mj. i v nejnovějších kompendiích. - Cantharoidea a Elateroidea tvoří pravděpodobně monofyletickou skupinu a je velmi obtížné mezi nimi vést dělící čáru; jsou často klasifikováni jako jediná nadčeleď Elateroidea. - Upozorňujeme na velmi izolované postavení rodu *Endecatomus* v čeledi Bostrichidae. Endecatominae mají oproti všem ostatním Bostrichidae (včetně bývalé čeledi Lyctidae) některé primitivní znaky a mohou být jejich sesterskou skupinou. V novém vydání *The Insects of Australia* je jim přiznán statut čeledi Endecatomidae. - Ptinidae jsou někdy klasifikováni v Anobiidae. - Klasifikace Trogositidae je velmi sporná, existuje zde konflikt mezi velmi podobnými dospělci a velmi odlišnými larvami některých skupin (podobnost dospělců může být způsobena zachováním primitivních a tudíž taxonomicky irelevantních znaků, ale fylogenetická analysa larválních a adultních znaků není k disposici). Čeleď je někdy (na základě prací Crowsona založených na morfologii imag i larev) rozdělována na tři: Peltidae (u nás rody *Peltis*, *Ostoma* a *Thymalus*), Lophocateridae (*Grynocharis*, ??*Ancyrona*) a Trogositidae (ostatní naše rody včetně *Calitys*). Klasifikace čeledi použitá v seznamu je typologická a je převzata z prací Barrona (založených pouze na morfologii dospělců). - Čeledi Dasytidae, Melyridae a Malachiidae jsou v poslední době téměř universálně klasifikovány jako čeleď jediná (Melyridae), a podle našeho názoru nebyl žádný důvod uvést je odděleně. - Nadčeleď Cucujoidea obsahuje mnoho skupin nejistého postavení a vymezení čeledí je velmi nestabilní (ostatně i hranice vůči Tenebrionoidea je ne zcela jasná). Kateretidae a Cybocephalidae (v Seznamu uvedené jako samostatné čeledi) bývají obvykle klasifikovány v Nitidulidae. Hypocopridae většinou najdeme jako podčeleď Cryptophagidae. Merophysiidae (v seznamu Merophysidae, ale jméno čeledi je založeno na rodu *Merophysia*) jsou nejistého postavení, v nejnovějších kompendiích je Lawrence zařadil do Endomychidae. - Rody *Hallomenus* a *Eustrophus* jsou velmi isolovány od ostatních Melandryidae a jejich taxonomická posice je nejistá. - Alleculidae jsou dnes bez výjimky klasifikováni uvnitř Tenebrionidae; pokud by měli mít statut čeledi, bylo by nutno rozdělit Tenebrionidae na několik čeledí. Rovněž Lagriidae jsou dnes většinou umístěni v Tenebrionidae. - Vyšší klasifikace nadčeledi Chrysomeloidea je velmi nejasná a neustálená. Přesto neodpovídá současným názorům uznávat jednu velkou čeleď Chrysomelidae a přitom samostatnou čeleď Bruchidae. Bruchidae jsou dnes obvykle považováni za příbuzné exotické skupiny Sagrinae, a měli by pravděpodobně zůstat uvnitř Chrysomelidae i tehdy, pokud z Chrysomelidae s.l. některé skupiny vydělíme (týká se zejména skupiny Megalopodidae, do které je někdy zařazován i u nás žijící rod *Zeugophora*, a snad i jiných, např. rodu *Orsodacne*). - Použitá vyšší klasifikace Curculionoidea neodpovídá současným názorům. Patrně omylem se čeleď Urodontidae (v Seznamu Urodonidae) dostala do Chrysomeloidea; ve všech moderních klasifikacích je v Curculionoidea, a v některých jen jako podčeleď Anthribidae. Podčeleď Nemonychinae (v Seznamu Rhinomacerinae) je dnes universálně uznávána jako samostatná čeleď s množstvím primitivních znaků a kladena na začátek Curculionoidea. Dále jsou dnes většinou za samostatnou čeleď považovány zobonosky (Attelabidae) a nosatčíci (Apionidae), kteří jsou dokonce nejnověji řazeni některými autory do čeledi Brentidae. [Čtyři další čeledi (částečně zasahující i naši faunu) vydělil z Curculionidae Thomson (*J. Nat. Hist.* 26, 1992: 835-891), ale tyto změny zatím nejsou všeobecně přijaty.] Zbylá skupina (Curculionidae s. str. včetně Thomsonových "čeledí") je pravděpodobně monofyletická a obsahuje i bývalé čeledi Scolytidae a Platypodidae (někteří autoři, např. Thomson ve zmíněné práci, ponechávají Platypodidae jako čeleď, ale takový přístup je stěží fylogeneticky oprávněný), které jsou zjevně modifikovanými nosatci s blízkým vztahem k jiným recentním podčeledím Curculionidae s. str., např. Cossoninae.

Některé další poznámky a doplňky (pro snadnější orientaci uvedeny číslem strany a názvem čeledi): 33, Agyrtidae: V komentáři je uvedeno, že nedoložené starší údaje jsou označeny otazníkem, ale v seznamu žádné otazníky nejsou (byly odstraněny dodatečně po prověření materiálu, avšak text komentáře omylem zůstal nezměněn). - 67, Geotrupidae: U rodu *Trypocopris* chybí autor, kterým je Motschulsky, 1859. - 68, Scarabaeidae: V seznamu chybí druh *Onthophagus* (*Palaeonthophagus*) *fracticornis* (Preyssler, 1790). - 74, Buprestidae: V seznamu chybí druh *Anthaxia* (*Haplanthaxia*) *olympica* Kiesenwetter, 1858. - 85, Nosodendridae: Není nám známo, proč je *Nosodendron fasciculare* označen jako synanthropní druh. - 102, Bothrideridae: Jediný náš druh rodu *Bothrideres* je uveden pod jménem *B. contractus* (Fabricius, 1792), což není jeho validní jméno. Slipinski, Pope & Aldridge (*Pol. Pismo Entomol.* 59, 1989, str. 175) považují za validní jméno *B. bipunctatus* (Gmelin in Linnaeus, 1790), ale podle jiných je validní jméno *B. contractus* (Geoffroy in Fourcroy, 1785). - 118, Tenebrionidae: *Diaperis boleti* byl popsán v r. 1758, nikoliv 1756. - 119-123, Cerambycidae: Druhy *Trichoferus griseus* a *Monochamus urussovi* jsou uváděny z Čech, kde snad mohou být jedině zavlečené, ale nejsou tak označeny; rodové jméno *Isarthron* Dejean, 1835 bylo umístěno Mezinárodní komisí pro zoologickou nomenklaturu na seznamu zavržených jmen (*Opinion* 1473, 1988) a je tedy nadále nepoužitelné, validním jménem zůstává *Tetropium* Kirby, 1837; platné rodové jméno je *Callimus* Mulsant, 1846 (které není homonymem), nikoliv *Callimellum* Strand, 1928. - 134, Urodontidae: Validní jméno rodu není *Urodon* Schönherr, 1826, ale *Bruchela* Dejean, 1821. - 145, Curculionidae: Rok

popisu nebo autor u *Anthonomus tricolor* (Linnaeus, 1790) (synonymum *A. pedicularius*) jsou pravděpodobně chybné, neboť Linné zemřel v roce 1778. Jedná se zřejmě o stejnou publikaci, která byla zmíněna při diskusi jména a autorství našeho druhu rodu *Bothrideres*, a za popis je pravděpodobně zodpovědný Gmelin. - 153, Scolytidae: Komentář k synonymice je velmi zmatený. Starší jméno [*Leperisinus varius* (Fabricius, 1775)] nemůže být synonymem mladšího [*L. fraxini* (Panzer, 1799)] jen proto, že typový materiál *L. varius* je defektní a neurčitelný. Podobně u rodu *Trypodendron* Stephens je zvolené řešení ("odložení" jména a jeho uvedení v synonymice dvou (!) různých rodů, které jsou oba mladší) naprosto nepřijatelné a odporující nomenklatorickým pravidlům, neboť podstatné je pouze to, který druh je (bude) typovým druhem rodu *Trypodendron*.

Závěrem znovu zdůrazňujeme, že uvedené připomínky a doplňky jsou více méně marginální a že Seznam je publikací důležitou a potřebnou, a to nejen pro naše koleopterology.

Petr Švácha, Jan Vitner

RECENZE

VIVES MORENO A. 1992: Catalogo sistematico y sinonimico de los Lepidopteros de la Peninsula Iberica y Baleares (Insecta: Lepidoptera). Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentacion, Madrid, 378 pp.

Území Španělska je v posledních letech v centru zájmu nejen španělských, ale zejména mnoha západoevropských lepidopterologů. Proto je nutno uvítat vydání systematického přehledu drobných motýlů (čeledi Micropterigidae až Pyralidae) dosud zjištěných na Pyrenejském poloostrově. Soupis navazuje na Bustillův & Arroyův katalog velkých motýlů z roku 1981. Je poměrně velkoryse zpracován a obsahuje až na výjimky kompletní rodovou a druhovou synonymiku. Autor zohledňuje veškeré nejnovější systematické a nomenklatorické poznatky, což dokládá i značně obsáhlý přehled použité literatury. Jako specialista především na některé skupiny nadčeledi Gelechioidea uplatňuje i četné výsledky vlastního studia. V katalogu jsou akceptovány některé, obvykle odmítané, názory Kocaka (zavádění starších neznámých jmen, potlačení mnoha jmen Denise & Schiffermüllera), což vede často k nahrazování všeobecně známých jmen jmény málo známými nebo dokonce naprosto nepoužívanými.

Katalog, který je výsledkem mnohaleté práce, je po formální stránce precizně zpracován. Vzhledem k již zmíněné kompletní synonymice a obsáhlé citované literatuře bude jistě upotřebitelný i lepidopterology z jiných oblastí Evropy. Pro entomology, kteří se faunou Pyrenejského poloostrova zabývají intenzivněji, bude jistě pomůckou nepostradatelnou. Pro takové zájemce snad ještě informace, že cena této publikace je 3000,- Peset (tj. asi 26 dolarů).

Zdeněk Laštůvka